[1]אשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר"ע איכא דמתני לה אהא דתניא [א]הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה תניא אידך והיו שלא יקרא למפרע על לבבך ר' זוטרא אומר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם הכא נמי הא כתיב ודברת בם ה"ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק [ג]דאמר [2]ושמתם את דברי אלה צריכה שתהא [א]שימה כנגד הלב: אמר מר ר' יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם הכא נמי הא כתיב על לבבך ה"ק עד כאן מצות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה ומ"ש עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא בדברי תורה כתיב וה"ק רחמנא אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו: ת"ר [ג][3]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [ב]עד כאן צריכה כוונת הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ תניא סומכוס אומר [ג]כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר רב אחא בר יעקב ובדל"ת אמר רב אשי [ד]ובלבד שלא יחטוף בחי"ת ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' [חייא בר אבא] חזייה דהוה מאריך טובא א"ל [ה]כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת: אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה על לבבך בעמידה על לבבך סלקא דעתך אלא אימא [ו]עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה: ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [ז]זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה [ג]בר פחתי [ד]בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה למה ליה לאהדורי כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה אמר ר' אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ונאנס בשינה יצא אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה [ח]בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך היכי הוה עביד אמר ליה בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה טפי לא הוה מצער נפשיה אמר [ט]רב יוסף [ה]פרקדן לא יקרא קריאת שמע מקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא שפיר דמי והא רבי יהושע בן לוי [י]לייט אמאן דגני אפרקיד אמרי [ו]מיגנא כי מצלי שפיר דמי מקרא אע"ג דמצלי נמי אסור והא ר' יוחנן מצלי וקרי שאני ר' יוחנן דבעל בשר הוה: ובפרקים שואל וכו': משיב מחמת מאי אילימא מפני הכבוד השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אימא סיפא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב משיב מחמת מאי אילימא מפני היראה השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא מפני הכבוד היינו דר"י דתנן ר"י אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם חסורי מחסרא והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב דברי ר"מ רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים

אשר אנכי מצוך. דאי כדקא אמרת הוה ליה למכתב אשר צויתיך דמצוך משמע אפילו מכאן ואילך ומ"מ אצטריך האלה דאי לאו הכי הוה אמינא דאף פרשה שנייה בכלל: **אמר** רבא הלכה כרבי מאיר. והכי הלכתא דקי"ל כרבא דהוא בתרא: **על** לבבך בעמידה. בירושלמי מפרש לאו דאי היה יושב עומד אלא דאם היה מהלך עומד אע"ג דב"ה אמרי כל אדם קורא כדרכו מ"מ מצוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך כדרך מצוה לעמוד בפסוק א' ובעינן כוונה בפסוק ראשון לבד וכן איתא בתנחומא[ה] רב יהודה בשם שמואל אמר אסור לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אלא יעמוד ויקרא וכשיגיע לואהבת ילך לדרכו: **שואל** מפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר אפילו באמצע משיב מפני הכבוד א"כ נראה שמותר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש דאין לך מפני הכבוד גדול מזה אבל באמצע י"ח אסור °דמשמע (ב) לקמן בפ' אין עומדין (ד' לא.) [ט]דבין גאולה לתפלה אין לענות וכ"ש בתפלה עצמה ומי שמתפלל לבדו וש"צ מגיע למודים ישחה למודים אבל לא יאמר מודים [י]ודוקא שהיה באמצע הברכה אבל בסוף הברכה לא דנראה ככורע בשביל הברכה ואמרינן (לקמן ד' לד.) דאין לכרוע בכל ברכות אלא באותן שתקנו חכמים ור"ת היה רגיל שהיה ממתין בעושה פלא כדי לענות קדיש וקדושה עם הצבו' והי' סובר אפי' שהה כדי לגמור את הכל אינו חוזר לראש:

ימים

איכא דמתני לה. להא דרבה בב"ח: **בפרק ראשון.** כל פרשת שמע: **ע"כ מצות כוונה כו'.** כולה מפרש לה ואזיל (א): **א"ר יאשיה עד כאן.** פרק ראשון: **מצות כוונה כו'.** קס"ד דכוונה בלא קריאה: **מכאן ואילך.** פרשת והיה אם שמוע: **שתהא שימה כנגד הלב.** דהא ושמתם דכתיב לאו בקריאה וכוונה איירי אלא בשימת תפילין של יד שיהא שם אותה על גובה של יד כנגד הלב על קבורת הזרוע ברדו"ן: ה"ג **ההוא בדברי תורה כתיב.** כדמוכח קרא ולמדתם אותם את בניכם וגו' ז): **עד כאן.** פסוק ראשון לבדו: **ובדל"ת.** ולא בחי"ת דכל כמה דלאמר אח בלא דל"ת לא משתמע מידי ומה בלע בהארכתו אבל בדל"ת יאריך עד כשיעור שיעשה בלבו יחיד בשמים ובארץ ולארבע רוחותיו כדמפרש לקמן: **ובלבד שלא יחטוף בחי"ת.** בשביל אריכות הדל"ת לא ימהר בקריאתה שלא יקראנה בחטף [א] בלא פתח ואין זה כלום: **דאמליכתיה למעלה וכו'.** שהארכת שיעור שתחשוב בלבך ה' אחד בשמים ובארץ וד' רוחותיה: **בעמידה.** אפי' לב"ה דאמרי [לעיל יא.] עוסקין במלאכתן וקורין ומהלכין וקורין מודים הם שצריך לעמוד במקום אחד עד המקרא הזה לפי שעד כאן מצות כוונה: **לא חזינא דמקבל עליה מלכות שמים.** שהיה שונה לתלמידיו מקודם זמן ק"ש וכשהגיע הזמן לא ראיתיו מפסיק: **חוזר וגומרה.** לאחר שעמדו התלמידים: **דקא מסדר.** לשנות לתלמידים בכל יום שמעתא דאית בה יציאת מצרים במקום פרשת ציצית ואמת ויציב: **בזמנה.** בזמן ק"ש: **בפסוקא קמא צערן.** אם ראיתני מנמנם לערני עד שאנער יפה בפסוק ראשון: **פרקדן.** שוכב על גבו ופניו למעלה: **לייט אמאן דגני אפרקיד.** שמא יתקשה אברו בתוך שנתו ונראה לרבים והוא דרך גנאי: **מיגנא.** ליישן: **כי מצלי שפיר דמי.** כשהוא מוטה על צדו מעט שפיר דמי אבל מקרי ק"ש אפילו מצלי נמי אסור שמקבל עליו מלכות שמים דרך שררה וגאוה: **לכל אדם.** אפילו אינו נכבד: **חסורי מחסרא.** דהוה ליה למתני בתרוייהו אין צריך לומר ותו ליכא למקשי מידי:

אחי

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ג טוש"ע א"ח סימן כז סעיף א]:
ו ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הל' א סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן ס סעיף ה וטוש"ע א"ח סי' סג סעיף ד:
ח ג ד ה מיי' שם הלכה ט סמג שם טור ושו"ע א"ח סי' סא סעיף ו ח:
ט ו מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סימן סג סעיף ג:
י ז טוש"ע א"ח סימן סא סעיף ה:
יא ח מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' סג סעיף ה:
יב ט מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף א:
י [מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה ה ופכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג]:

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
2. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח
3. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

רבינו חננאל

ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך. ומקשינן בגמ' דבני מערבא מה בין פרק ראשון לפרק שני הלא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה, אי הכי לא יקרא אלא אחד. א(ו)מר ר' (אלא) [עילא] פרק ראשון אמור בלשון יחיד [ופרק] שני בלשון רבים לצבור, הראשון לתלמוד והשני למעשה. תני ושננתם עד כאן לכוונה מכאן ואילך לשינון. ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד עד כאן צריכה כוונת הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ. אע"ג דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי עקיבא דכל הפרשה כולה צריכה כוונה, ואמר (רבא) [רבב"ח] א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה שצריך לכוין בפרק ראשון דהיינו כל פרשת שמע, אעפ"כ אנו כרבא קי"ל דבתראה הוא. ותו מעשה רב, דהא רב נחמן ורב יוסף עבדו עובדא דלא הוה מצערי נפשייהו אלא בשמע בלבד. ואמר רב יהודה אמר שמואל נמי שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו היא ק"ש של רבי יהודה הנשיא, וגם אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, אמר שמע ישראל ה' אלקינו ונאנס בשינה יצא. אמר רב אחא בר יעקב ובדל"ת. אם יקראנה צריך להאריך בלבד בדל"ת כשיעור שתמליכהו בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם ובלבד שלא יחטוף בחי"ת. אלא אימא עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא. ופירשו בתלמוד ארץ ישראל צריך לקבל מלכות שמים מעומד (מיהו) [מה] אם היה יושב, לא אלא אם היה מהלך עומד. כלומר, אם היה מהלך והגיע זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך אלא יעמוד ויכוין את לבו כהוגן ויקבל עליו עול מלכות שמים ואחר כך (יחזיק) [יחזור] לדרך. אבל האומר שאם היה יושב עומד טעות הוא בידו. בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. רבי בעת שהיה מעביר ידיו על פניו ורחצם במים היה אומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ומקבל מלכות שמים עליו. והא דאמר חוזר וגומרה אפרשת ויאמר קאי, דפריש בירושלמי כד תמניה לרבי יהיב ידוי על אפוי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים, א"ל ואין צריך להזכיר יצ"מ כו' ואע"ג דאמר ר' שמעון חוזר וגומרה הוה מהדר אשמעתא דאית בה יציאת מצרים כדי להזכיר יצ"מ בזמנה. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. פרקדן, רבותי הגאונים פירשו השוכב על שדרו ופניו למעלה. וי"א הישן על פניו משום דאתי לאתחומי ודייק פרקדן אפוי בקידה. ומראין הדברים האמורים כנדה שהוא כן, פרקדן אפי' למגני הכי אסור וכש"כ לק"ש. מיהו אם שוכב מוטה מצד כסליו שפיר דמי למגני אבל לק"ש אפי' מוטה לא. ואם הוא בעל בשר כגון ר' יוחנן ואז מצלי וקרי שפיר דמי.

מסורת הש"ס

א) תוספתא פ"ב ה"ב, ב) ספרי פרשת ואתחנן [מנחות לז:], ג) [פי' בן גדולים עיין שבת נ: כט. נזיר נט. ובפרש"י שם], ד) [צלא ילאו עינו בשעה מעבירן מסביבן ומתגנה עליו בערך בר פחתי וע"ש עוד פי' אחרים], ה) נדה דף יד., ו) [מיהו ליתא לקמן טו. קדושין לג: ושם נסמן], ז) [דברים יא], ח) ר"ס פרשת לך, ט) צ"ל ממאי דאמרי התם א"ל דבר לאמר אמת ויציב וכגירסת הרי"ף והרא"ש ע"ש כ"ה במכילתי גרסאו והוא לחוק ולענ"ד נ"ל דמשמע (לעיל ט:, י) [ועי' תוס' לקמן כה: ד"ה עד].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד כאן וכו' ואזיל הס"ד ואח"כ מ"ה עד כאן ותיבת א"ר יאשיה נמחק: (ב) תוס' ד"ה שואל מפני היראה וכו' באמצע י"ח אסור דמשמע. נ"ב וכן משמע בפ' מי שמתו דף כ"א ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' זו ק"ש של ר"ה"נ. עי' ברי"ף בפרקין יא. ד"ה מתפי' האומנין:
תוס' ד"ה שואל בו' דמשמע בו'. ע' תשובת באר שבע סימן י':

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ובלבד כו' בחטף (בלא) תו"מ:

לעזי רש"י

ברדו"ן. החלק הבשרי (של הזרוע).

מוסף רש"י

שתהא שימה כנגד הלב. קיבורת מנגד הלב היא (מנחות לז.). כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים. לאלהינו בכל היסודים, על שם (מלאכי א יא) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים, ולארבע רוחות והתהום לייחדו בכולן על שם (דברים לג כז) ומתחת זרועות עולם, ולארבע רוחות הרקיעים לידע ולהודיע שאין בכולן אלא רשות אחד, כי היכי דדרשינן התם (מכילתא בשלח) ה' לבדות שמו, אות הוא בנבא סלא, לומר שהוא מלך בכולן (סידור רש"י סי' יד, מחזור ויטרי סי' יב). **בר פחתי.** בן גדולים (שבת נ: כט.) אור: בנו של תלמיד חכם (נזיר נט.). **דגני אפרקיד.** פניו למעלה, וגנות הוא שפעמים שיתקשה אבר תוך שנתו ויתגנה ועוד שידיו מונחות לו על אברו ומתחמם (נדה יד.). **אע"ג דמצלי נמי אסור.** אלא אם כן יושב או שוכב כולו על צדו (שם).

רב ניסים גאון

ההוא מיבעי לי לכדר' יצחק דאמר ר' יצחק צריכה שתהא שימה כנגד הלב. אתפילין של יד קאי ועיקרה במס' דמנחות (דף לז:) בפר' הקומץ את המנחה: **שאני** ר' יוחנן דבעל בשר הוה. איתיה לפירושיה בבבא מציעא בפ' השוכר את הפועלין (דף פד) אמר (רבא) [רב פפא] אבריה דר' יוחנן בת ה' קבין ואמרי לה בת ג' קבין: